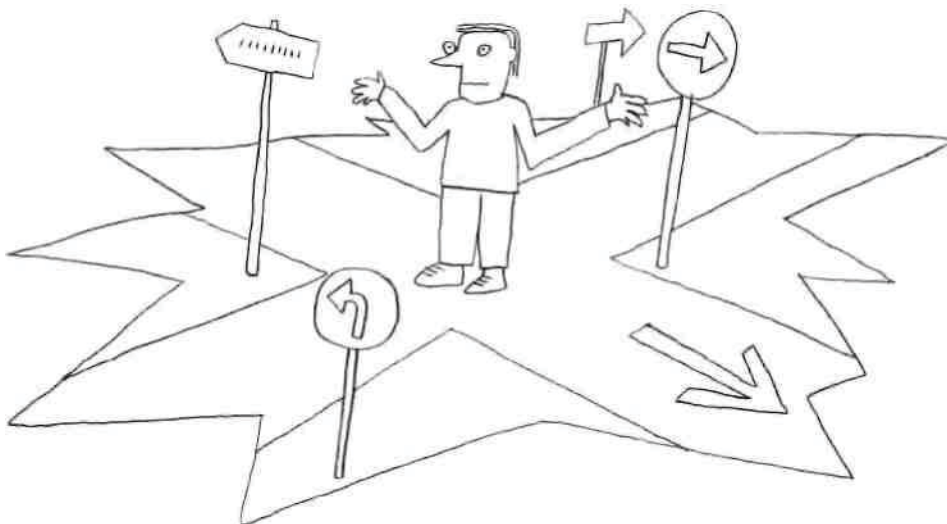

Poglavlje 2 – Pojašnjavanje vrijednosti

Uvod

U modernim društvima, možemo i moramo – izabrati vrijednosti za koje smatramo da su važne i značajne za nas. Kad donosimo takve odluke, koristimo našu ličnu slobodu, slobodu misli i uvjerenja kao i našu slobodu izražavanja kada javno iznosimo naša uvjerenja. Stoga se vježbe u ovom poglavlju odnose na osnovni princip ljudskih prava – slobodu osobe ili pojedinca.

Međutim, ilustracija pokazuje da lične slobode dolaze s potrebom za donošenjem odluke. Slobodni ljudi mogu biti jako usamljeni. Niko nam ne može, niti bi smio, govoriti u šta da vjerujemo ili koje vrijednosti treba da izaberemo. Sami moramo donijeti odluku – a kako bi inače znali šta je važno u životu? Izbor vrijednosti je, stoga ključno pitanje za mlade ljude u njihovim naporima da odgovore na pitanja: Ko sam ja? Koji je moj identitet?

Na osnovu različitih mišljenja, i potreba društva kao cjeline, shvatamo da sloboda pojedinca vodi ka pluralističkom društvu, čiji se članovi drže različitih vrijednosti i uvjerenja. Pluralizam može biti izvor sukoba. Ovo podstiče pitanje na koje će se vrijednosti oslanjati naše društvo i naša demokratija, na primjer vrednovanje kompromisa, nenasilja ili integracije manjina. Kao pravilo, ako pripadnici jednog društva uspiju da se usaglase oko pravila mirnog, nenasilnog raspravljanja i donošenja odluka, onda se mogu nositi s jako mnogo kontroverzi u svojim stavovima i interesima.

Sva ta pitanja jednako su važna u mikro društvu školskog razreda kao i u društvu kao cjelini. U demokratskoj zajednici, ni jedan pojedinac ili vlast nemaju pravo da definišu vrijednosti za sve. Umjesto toga, građani će pregovarati da postignu dogovor oko minimuma određenih vrijednosti. Stoga, nije posao nastavnika da određuje vrijednosti u pogledu političke ispravnosti ili određenog uvjerenja ili ideologije. Učenici treba da uče kako da koriste svoju slobodu misli i kako da dijele svoje odluke s drugima.

Ove vježbe pomažu učenicima u razvoju vještina pregovaranja. Postaju svjesni osnovnog principa reverzibilnosti. Oni shvataju da je naš izbor vrijednosti snažno povezan s našom društvenom situacijom i našim interesima. U svakoj vježbi, način na koji učenici vode raspravu – mirno i uz međusobno poštovanje – jednako je važno kao i ono za šta se zalažu ili protiv čega raspravljaju.

Vježba 2.1. – Igra splava

Obrazovni ciljevi	Učenici se upoznaju s pojmom vrijednosti. Učenici uče kao da prepoznaju predrasude.
Materijali	Kartice sa informacijama o likovima.

Postupak

Devet ljudi pluta na splavu nasred otvorenog mora. Ne znaju koja je njihova trenutna pozicija. Splav je premalen za sve njih. Četvoro ljudi mora se baciti u more.

Ko će oni biti i zašto?

Svaki učenik dobija karticu koja mu pruža neke informacije o liku koji treba da predstavlja.

Ovo nije samo igra uloga već i stvar poistovjećivanja s likom zbog traženja razloga zašto ona ili on zaslužuje da preživi više nego ostali. Uvijek moraju govoriti u prvom licu – „Ja“. Situacija i o čemu se radi mora se takođe naznačiti na kartici. Mora biti potpuna tišina tokom prve desetominutne faze.

1. Učenici rade u grupama po šest.

Svaka grupa odlučuje ko bi trebalo da bude spašen prema argumentima koje iznosi svaki učenik. Kako bi se podstakla interakcija, svaka osoba mora ne samo da brani svoj lik već i da napada drugog. Međutim, grupna odluka mora se donijeti u prvih dvadeset minuta.

2. Svaka grupa iznosi svoj izbor i poredi ga s drugim grupama.
3. Cijeli razred se poistovjećuje s vrijednostima i predrasudama koje su se pojavile.

Materijali

Nekoliko primjera različitih likova

Tridesetpetogodišnji dekorater, neoženjen, politički aktivist	Ciganin koji je upravo izašao iz zatvora.
HIV pozitivna prostitutka.	Starica, udovica, koja putuje u rodnu zemlju sa svojom ušteđevinom kako bi ponovo vidjela svoga sina.
Ruski pijanist, otac dvoje djece.	Engleski <i>skinhead</i> koji je pijan.
Petnaestogodišnji tinejdžer, dobitnik važne književne nagrade.	Poznati stari američki igrač bejzbola.
Ambasador koji radi za Ujedinjene nacije.	Mlada majka koja je slomila nogu.
Vojnik koji se vraća s dopusta.	

Vježba 2.2. – Sistem vrijednosti

Obrazovni ciljevi	Učenici otkrivaju da različite vrijednosti mogu biti mogući izvor sukoba.
Materijali	Papir i olovka, radni list koji sadrži listu različitih vrijednosti.

Postupak

Svakom učeniku daje se spisak 20 vrijednosti, nasumično poređanih: društveni uspjeh, ljubav, poslušnost, sigurnost, mir, red, ljudsko dostojanstvo, zadovoljstvo sobom, jednakost, poštovanje drugih, iskrenost, porodica, solidarnost, odgovornost, pravda, tolerancija, sloboda, takmičenje, zdravlje, patriotizam.

1. Učenici rade u parovima.
2. Nastavnik traži od učenika da grupišu vrijednosti na listama u tri kategorije. „U prvu, stavite one koje su vama najvažnije, u drugu, stavite one najmanje važne i na kraju one koje ne možete svrstati.“ Ovo se treba raditi polako i promišljeno.
3. Davanje povratnih informacija odvija se u grupama parova koji se smjenjuju, putem rasprave. Nema hijerarhije koja je poželjnija. Za ovu aktivnost ne radi se nikakvo vrednovanje niti se daju ocjene.
Nastavnik treba naglasiti razliku između jednostavnih idealnih vrijednosti i efektivnih vrijednosti – one koje uzimaju u obzir neku vrstu ponašanja.
4. Tražite od učenika da zadrže svoje liste sa svojim prvim izborima.

Dodatak

1. Učenici formiraju grupe po troje i poredе svoje sisteme (lista prvog izbora) odgovarajući na sljedeća pitanja:
 - Zašto sam izabrao ovu vrijednost kao najvažniju?
 - Ima li ta vrijednost ikakav značaj za moje praktično ponašanje?
 - Koje su prepreke za njenu realizaciju?
 - Koji je moj najvažniji sukob?
 - Na koji ga način mogu riješiti?
 - Koji su stavovi pojedinca nasuprot opštim kolektivnim obavezama?
2. Učenici grupišu svoje stavove po kategorijama, na primjer opšta etika ili ljudska prava, praktična upotreba, opšti ili društveni uspjeh.
Koje se grupisanje čini najznačajnijim?
Kada se suoči sa izborom, pojedinac može djelovati nepromišljeno prema navici ili prema stavu koji se čini najboljim razlogom za djelovanje. Mislimo o vrijednostima kada se zapitamo ne koja su najbolja sredstava za postizanje cilja, već koji cilj treba odabrati.
3. Ovaj postupak pruža prihvatljivo rješenje za strane koje su suočene sa suprotnim argumentima kada postoji sukob interesa. Iako smo često u iskušenju da koristimo moralne termine kako bismo odbranili lične interese, određeni principi djeluju. Poštovanje pojedinca jeste princip, pravilo koje omogućava prihvatanje ili odbijanje određene kategorije djelovanja. Najpouzdaniji kriterijum za utvrđivanje da li određeno pravilo ponašanja poštuje pojedinca je reverzibilnost. Zbog njega tuđe interese uvažavamo jednako kao svoje.

U grupama, učenici bi trebalo da formulišu nekoliko principa poput:

- zakon se uvijek mora poštovati
- svako ima pravo da živi na način koji smatra prikladnim.

Potom učenici mogu identifikovati izražena mišljenja i principe.

Vježba 2.3. – Filozofija života

Obrazovni ciljevi	Učenici razumiju da vrijednosti imaju različite praktične implikacije.
Materijali	Popis različitih načina života na plakatu ili na tabli.

Postupak

1. Učenici ocjenjuju načine života prema sljedećoj skali:
 - 7 – Jako mi se sviđa
 - 6 – Sviđa mi se
 - 5 – Prilično mi se sviđa
 - 4 – Svejedno mi je
 - 3 – Nije mi stalo do njega
 - 2 – Ne sviđa mi se
 - 1 – Uopšte mi se ne sviđa.
2. Nastavnik traži od učenika da uporede rezultate u parovima ili u grupama od tri ili četiri.

Dodatak

Učenici opisuju svoju zamisao idealnog načina života (trebalo bi da izbjegavaju da opisuju svoj trenutni način života). Pronalaze šta bi bile protivrječnosti; da li se podudaraju sa njihovim vlastitim skalama vrijednosti?

Materijali

(vidjeti narednu stranicu)

Različiti načini života

1. U životu je potrebno sljedeće: umjerenost, inteligencija, balansiranje krajnosti, prijateljstvo, samokontrola, disciplina, dalekovidost, lijepo ponašanje i poštovanje određenih tradicija.
2. Ono što vrijedi u životu jesu individualna i intelektualna sloboda, ravnodušnost prema materijalnom i fizičkom svijetu.
3. Najvažnije osobine su saosjećanje, ljubav, odanost, kontrola osjećanja i interesa, otvorenost prema drugima. Drskost, potragu za moći i egoizam ne treba cijeniti.
4. Uživati u životu važnije je nego mijenjati svijet: odbijanje etičnosti, disciplina i lična žrtva; potreba za društvenošću ali sa periodima samoće.
5. Treba se identifikovati s grupom i tražiti drugarstvo. Društvenost i akcija su važni, kao što je i odbijanje meditacije kao jedne apstrakcije, kao i samoće i materijalnih interesa. Poželjnije je izražavanje pozitivnih emocija i razmjena pozitivnih iskustava.
6. Treba težiti živahnim fizičkim aktivnostima, istraživanju svoga svijeta i praktičnih čula, usredsređenosti na rad, odbijanju snova kao nostalgije, odbacivanju utjehe i satisfakcije.
7. Dani slijede jedan za drugim ali svaki je različit. Nestabilnost i prilagođavanje su realnost i čovjek bi trebalo da želi da uživa u svakom važnom trenutku. Iznad svega, ne budi rob neke ideje.
8. Obična zadovoljstva su važna: komfor, prijateljstvo, odmor, dobro zdravlje, odbijanje intenzivnih, kompleksnih zadovoljstava, odbacivanje ambicije i fanatizma.
9. Otvorenost i receptivnost su nužni: užici i uspjeh će doći sami po sebi, mirno čekajte i budite otvoreni.
10. Čovjek mora imati samo-kontrolu, ali biti oprezan, svjestan sila u svijetu i ljudskih ograničenja. Čovjek mora biti velikodušan, ali ne utopista, i hodati po svijetu sa samokontrolom i dostojanstvom.
11. Važno je razmišljanje. Svijet je prevelik i pregresivan. Unutrašnji život duše je od suštinske važnosti i ima prednost nad beskorisnim, bolnim svijetom koji se mora odbaciti.
12. Fokus je na djelovanju, izvršavanju, izazovu i izgradnji; tijelo, ruke, mišići jesu stvarni život. Brižnost, komfor i opuštanje moraju se odbaciti.
13. Ljudi postoje da služe: da budu korisni drugima kako bi podstakli svoj lični razvoj. Otuđiti se od ovog svijeta, biti ponizan, konstantan, vjeran, fleksibilan. Primati bez pitanja, raditi za vladavinu dobra.